

Farsor och morsor på stan. Listag-gruppen demonstrerar för homosexuellas villkor under Istanbul Pride 2011. Foto: SURELAFILM

Familjefängelset

I Turkiet betraktas homosexualitet som en biologisk störning och varje år mördas ett trettiotal turkar i hatbrott.

FILMEN "MITT BARN"

Dokumentärfilmen "Mitt barn" hade premiär i februari i Istanbul.

I maj visades filmen i EU-parlamentet.

I "Mitt barn" berättar föräldrar till turkiska hbtq-personer

Gunilla Brodrej träffar filmaren Can Candan som porträtterar föräldrar till trans- och homosexuella i filmen "Mitt barn".

om sina erfarenheter.

Filmen kan ses på:

ISTANBUL. Så sent som 2010 påstod den turkiska hälsoministern **Selma Aliye Kavaf** att homosexualitet är en biologisk störning, en sjukdom som behöver behandlas.

Turkiet rankas som ett av de värsta länderna i världen när det gäller våld mot transpersoner. Trots att den turkiska populärkulturen har haft stjärnor som **Zeki Müren**, en flamboyant bög som klädde sig i extravaganta kvinnokläder och gick hem hos konservativa hemmafruar, finns en hård och oresonlig inställning till alla som utmanar könsrollerna i vardagen. Transor betraktas som perverterade och accepteras så länge de står på en scen eller ligger i en säng.

Den starka familjekulturen i Turkiet har en lång väg kvar att gå innan den kommer att acceptera och inkludera hbtq-personer (här kallas det lgbt, lesbian, gay, bisexual och transgender).

I den turkiska dokumentärfilmaren **Can Candans** film "Mitt barn" ("Benim cocugum") får publiken för första gången möta en föräldrageneration som öppet ställer upp för sina lgbt-barn. En kvinna i 55-årsåldern som ser ut som en granne, någon du nyss mött på banken eller på sjuksköterskeexpeditionen, tittar rakt in i kameran och säger om ögonblicket när hon förstod att hennes son var transsexuell:

"Det var hemskt. Min käre son var inte längre min käre son. Han var någon annan."

Föräldrarna delar med sig av sina personliga erfarenheter. Historierna liknar varandra. Alla beskriver hur det var när de fick sitt barn, förväntningarna och den omvälvande glädjen, sedan beskriver de hur de förstod att deras barn var annorlunda och självförebåelserna som följde (vad gjorde vi för fel?), de akuta räddningsplanerna (hur kan vi fixa det?) och så småningom en fullkomlig acceptans. Filmen slutar i karnevalisk demonstrationsyra när föräldrarna går i den turkiska

atice Cengiz, Nilgül Yalcinoglu och Zeki Yalcinoglu är tre av föräldrarna i filmen.

Foto: Surelafilm

Prideparaden på Istiklal caddesi mitt i Istanbul.

Jag träffar independentfilmaren Can Candan på det lummiga campusområdet vid det privata engelskspråkiga Bogazici-universitetet. Här utbildas Turkiets toppstudenter. Det är som att träda in i en frizon. Bara de välmående katterna påminner om att vi befinner oss i Istanbul.

- Varje år sker ungefär 30 hatbrott med dödlig utgång i Turkiet. Hälften blir mördade av sin sexuella partner, säger Candan, över en kopp kaffe utanför den moderna byggnad där hans oansenliga tjänsterum finns. (Hans fru har ett betydligt finare rum på sociologiska institutionen mitt emot.)

Om en man är aktiv i en homosexuell relation betraktas han i Turkiet fortfarande som heterosexuell, men om han ombeds att vara passiv, mottagare, kan det tolkas som en skymf mot hans manlighet och det blir total och våldsam scenförändring. I rätten har förövaren kunnat hänvisa till detta och fått strafflättnader på grund av förödmjukelsen. Den senaste tiden har några domare ifrågasatt detta och menat att den förödmjukade mannen måste ha haft ett annat val än att uttrycka sin förödmjukelse med våld.

Producenten Ayse Cetinbas och filmaren Can Candan. Foto: Gunilla Brodrej

Många hatbrott sker också mot transpersoner som prostituerar sig. De är lätta offer eftersom de är så synliga. Den senaste i raden är 24-åriga **Dora Özer** som den 11 juli knivhöggs till döds av sin "rumskamrat".

Det var under en konferens om trans- och queerfrågor på Bogazici-universitet för tre år sedan som Can Candan kom i kontakt med föräldragruppen Listag, en förening för föräldrar till lgbt-barn.

- Jag hade aldrig hört föräldrar som pratade om sina erfarenheter på det här sättet och blev väldigt rörd av deras starka personliga berättelser. De bar på en politisk sprängkraft. Men de var också allmängiltiga. Jag slungades tillbaka till min egen

barndom som enda barnet i en medelklassfamilj. Mina föräldrar ville att jag skulle lyckas, vara bäst och jag var så upptagen med att uppfylla deras drömmar att jag inte visste vad jag själv ville.

- Att jag kom hit till Istanbul när jag var elva, för att gå i en amerikansk-turkisk internatskola, var på sätt och vis min räddning. När jag var 18 flydde jag landet. Jag fick ett stipendium för att studera i USA. Och det var där jag kom på att jag ville ägna mig åt att filma.

För att skapa tyngd åt Listag-föräldrarnas berättelser skapade han en intim generisk hemmiljö där man kommer nära den som berättar. Utan att det känns för privat.

- **Vissa detaljer ville** de inte prata om, som barnens självmordsförsök. De vill inte exponera sina barn så hårt.

I filmen ser man bara somliga av barnen, men det framgår inte vems barn det är. Detta tvingar åskådaren att skapa egna bilder.

- En bild på barnet i fråga skulle ha kunnat skapa en onödig distans till publiken: "Det där ser inte ut som mitt barn, det där är en galen typ, jag är trygg här."

I början av filmen ger föräldrarna uttryck för sin egen trans- och homofobi. Där finns en möjlighet till identifikation som hamnar mitt i den turkiska mittfåran. Men sedan åker man med i deras utvecklingsresa och kommer, annars är man gjord av sten, ut som tolerant.

- Filmen handlar om förändring, att organisera sig politiskt. Det andra har vi hört; berättelserna om diskriminering, hatbrott, hedersmord, transpersoner som nästan dagligen råkar illa ut i Turkiet. I den här filmen finns inga offer.

- **Familjen är en** konservativ institution. Poängen är att föräldrarna talar inifrån den institutionen och förändrar den. De tar regnbågsflaggan in i familjen.

En av fäderna som deltar i filmen säger att han var fullständigt okunnig om lgbt-frågor innan hans son kom ut. Sedan höll familjen det hemligt i tio år. På ett av plakaten som föräldrarna bär i slutet av filmen, under Pride-paraden i Istanbul, står: "Jag är din pappa och jag är på din sida." I det fullkomligt familjebesatta Turkiet har ett sådant plakat en helt annan bäring än: "Jag är transa. Respektera mig."

Om den här filmen hade gjorts i Sverige hade man inte valt att berätta den med

föräldrarna i fokus. Kanske är det förklaringen till att inbjudningarna härifrån har uteblivit.

- Vi har skickat filmen till festivaler i norra Europa men fått nej. Däremot har den varit välkommen i Indien, Grekland, Cypern, Canada och Italien. Kanske uppfyller den inte förväntningarna. Den är inte trendig. Nuförtiden är kamerorna överallt. Jag tycker att dokumentärfilmare bör lämna människor i fred och sluta exploatera andra människors lidande.

- Den här filmen respekterar privatlivet. Dessutom visar den inte upp en bild av Turkiet som det finns efterfrågan på i väst. Den visar starka personer som inte är offer utan tvärtom kan tjäna som inspiration för många.

"Mitt barn" fick sin premiär i februari på den internationella dokumentärfilmfestivalen i Istanbul. Två salonger såldes ut och man fick snabbt ordna en extra visning. I maj visades filmen i EU-parlamentet. Sjunde juni gick den upp på fyra biografer i Turkiet varav en i Ankara och en i kurdiska Diyarbakir, där filmen rullat i hela sex veckor. I söndags skrev den turkiska författaren **Elif Shafak** på Twitter att Istanbulskurdiska hbtq-grupp hade haft sitt första möte.

Samma dag som jag träffar Can Candan röstar parlamentet igenom en motion från CHP, det största oppositionspartiet, om att man ska börja utreda våld mot hbtq-personer.

Men när filmen skulle visas i en byggnad i anslutning till det turkiska parlamentet var det bara en enda ledamot som kom trots att många fler tidigare hade uttryckt starkt intresse. Någon hade gått runt och baktalat projektet, säger **Ayse Cetinbas**, som är producent för filmen.

Ändå har det turkiska genomslaget varit större än man kunnat drömma om. Populära tv-program har bjudit in dem och alla turkiska tidningar har skrivit, de flesta i positiva ordalag. Den andra publikgruppen de vill nå är diasporan. Och den tredje är publik i kulturella grannländer, där mentaliteten är lik den turkiska.

2010 mördades transsexuella **Irem Okan** brutalt i Bursa. Förövaren förklarade att han låg med henne, och sedan upptäckte att hon var en man, det var därför han dödade henne. Det var orsak nog, tyckte han. På begravningen sa Irem's mamma **Melek Okan**: "Fanns det ingen plats i den här stora världen, för mitt barn?"

I den stunden visste Can Candan vad hans film skulle heta.

Av Gunilla Brodrej

gunilla.brodrej@expressen.se

Publicerad 31 jul 2013 08:25

Adress till denna artikel:

<http://www.expressen.se/kultur/familjefangelset>